

5-6- Sinf O'quvchilarida Loyiha Ishlari Tayyorlash Ko'nikmasini Shakllantirish

Mardonqulova Nozigul Tulqinovna,

Samarqand davlat universiteti Kattaqo'rg'on filiali Filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Muxiddinova Dilnura Jo'raqul qizi

Samarqand davlat universiteti Kattaqo'rg'on filiali Filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili yo'nalishi 3-bosqich talabalasi

Annotatsiya: ushbu maqolada loyiha ishi haqida ma'lumot berilgan va 5-6 sinf o'quvchilarida loyiha ishlarini tayyorlashga bo'lgan qiziqishlarini orttirish bilan birga amalda qo'llash uchun loyiha ishiga namuna keltirilgan.

Kalit so'zlar: loyiha, usul, bosqich, natija, o'zbek tili, gapirish, 5-6- sinf

Loyihalash usuli – ta'lim beruvchining oldindagi faoliyat modelini tuzish, mavjud sharoitlarda o'rnatilgan vaqt mobaynida usul va vositalarni tanlash uchun, maqsadga erishish bosqichlarini belgilash, maqsadni to'g'ri qo'ya bilish, ular asosida alohida vazifalarni shakllantirish, o'quv axborotini o'quvchiga yetkazish uslub, usul va vositasi aniqlash faoliyati hisoblanadi. Ona tili va adabiyot ta'limini loyihalar usuli asosida tashkil etish o'quvchining bilim va malakalarni amaliy qo'llash, tahlil va baholashni nazarda tutuvchi majmual o'qitishni amalga oshirishga imkon yaratadi. Tadqiqotchilikka yo'naltirish asnosida loyiha ishlari mavzularini oldindan o'quvchilarning shaxsiy qiziqishlari va imkoniyatlarini inobatga olgan holda kasbga yo'naltirish xususiyatlari asosida tanlashimiz maqsadga muvofiq. Bu borada o'quvchilarning ishni bajarish ko'nikmalarini rivojlantirib borish va unga mas'uliyatli yondashishni talab qilish zarur. O'qituvchilar o'quvchilarning loyiha ishlarini amalga oshirish bosqichlarini doimiy nazorat qilib borish bilan birga, uni bajarish ko'nikmalarini rivojlanishini kuzatib boradi. Loyihalashtirish faoliyatini bajarish bosqichlari tahlil qilinadi:

- **Tayyorlov bosqichi:** a) loyiha mavzusini tanlanib, uning dolzarbligi, yechilishi kerak bo'lgan muammo shakllantiriladi. b) loyiha maqsadi, predmeti, obyekti va vazifalari belgilanib olinadi. v) loyihalashtirish faoliyati turlari va yechilishi lozim bo'lgan topshiriqlar tayyorlanib, ularni yechish usul va vositalari tanlanadi. g) loyiha mavzusiga doir adabiyotlar va axborot manbalari bilan tanishiladi. Tanlangan mavzular natijalariga ko'ra har bir o'quvchi uchun individual reja tuziladi. Mazkur reja asosida o'quvchilar ona

tilidan yoki adabiyot fanidan zarur adabiyotlarni topish, o'rganish va o'qituvchi bilan tahlil qilish, tajriba ishlarini tashkil etish, laboratoriya xonalarida foydalanish talablarini, eksperimentlarni qo'yish, kuzatish va natijalarni yozib borish, tadqiqot davomidagi natijalarni daftarga ko'chirish vazifalarini bajarib boradi. Shuningdek, ona tili va adabiyot fani o'qituvchilari o'quvchini keyinchalik referat, maqola yozishga, tadqiqotchilik ishiga o'rgatish bo'yicha ish olib boriladi.

- O'quv faoliyatini rejalashtirish bosqichi. a) maqsadga erishish ketma-ketligi ishlab chiqiladi. b) Ish rejasini tuziladi (loyihani ishlab chiqish, rasmiylashtirish, uni taqdimotga tayyorlash, hisobotni tuzish bo'yicha topshiriqlarni ishtirokchilar o'rtasida taqsimlash, ularni bajarish va tayyor holatga keltirish muddatini belgilanadi). Har bir loyiha asosida ishlayotgan o'quvchining individual rejalari asosida haftada bir martalik uchrashuvlar tashkil etiladi. Tadqiqotchilik ishini tashkil etish o'quv rejasida ko'zda tutilgan o'quvchining sinfdan tashqari mashg'ulotlarida va to'garaklardagi faoliyati hisobiga amalga oshiriladi. Lekin hozirgi kunda o'quvchilarning ilmiy faoliyatga yo'naltirish dolzarb vazifalaridan biri bo'lib turgan bir vaqtda tadqiqot ishlari uchun alohida soatlar ajratish va bu borada o'qituvchilarning iqtidorli o'quvchilar bilan tashkil etilayotgan faoliyatini ham to'g'ri baholash va rag'batlantirish maqsadga muvofiq.

- Loyihani bajarish bosqichi. a) kerakli ma'lumotlarni to'planib, tizimga keltiriladi va tahlil qilinadi. b) tadqiqot natijalarini rasmiylashtirish jarayoni (tayyor holatga keltiriladi). v) yo'riqnomaga muvofiq loyiha faoliyati to'g'risida hisobot tayyorlanadi. Umumiy o'rta ta'lim maktablari yuqori sinflarida loyihani bajarish rejasini quyidagicha shakllantiradilar. a) MS Power Point da taqdimotlarni tayyorlash bo'yicha qo'llanmadan foydalangan holda loyiha taqdimotini tayyorlash. b) loyihaning og'zaki taqdimotida guruh a'zolari o'rtasida vazifalarni aniqlanadi. v) ommaviy taqdimot, loyiha himoyasi va baholash **Loyiha ishi to'g'risida hisobotga tayyorgarlik bo'yicha talaba quyidagi yo'riqnomaga asosida faoliyatini tashkil etishi maqadga muvofiq:**

- a) taklif va tavsiya etayotgan loyihani tatbiq etishni isbotlovchi xulosalarni (1 betdan ko'p bo'lmagan matn asosida) ifodalash.
- b) hal etmoqchi bo'lgan muammoni (5-6 so'z bilan) asoslanadi.

- d) loyihaning maqsadi: uning nima uchun yaratilishi, oxirgi mahsulni qanday bo'lishi va u kimga qaratilganligini (1-3 taklif orqali) ko'rsatiladi.

- e) loyiha vazifalarini (qisqa va bir ma'noli) ifodalanadi.

- f) loyihaning ish rejasini bayon etiladi.

g) vazifaning yechimi natijalarini va loyihada bajarilgan ishlar ko'rsatiladi.

h) taklif etgan loyiha mahsulini tatbiq etish imkonini tasdiqlovchi xulosalarni shakllantiriladi.

i) bajarilgan ish bo'yicha foydalanilgan manbalar ro'yxati ko'rsatiladi. Bajarilgan o'quv loyhasi natijalarini baholash jarayonida loyiha sifati, loyiha ustida ishlash jarayoni, ishning natijaviyligi, qiyinchiliklar va uni yengib o'tish yo'llariga e'tibor qaratiladi.

Quyida 5-6- sinflari uchun "O'zbek tilida gaplashaylik" mavzusida loyiha ishiga namuna:

Mavzu: O'zbek tilida gapirishni rivojlantirish va o'quvchilarning ona tiliga bo'lgan qiziqishini oshirish.

Maqsadlar:

- O'quvchilarning ona tilida gapirish qobiliyatini oshirish.
- O'quvchilarning lug'at boyligini kengaytirish.
- O'quvchilarni o'zbek tilida muloqot qilishning turli xil uslublarini o'rgatish.
- O'quvchilarning ona tiliga bo'lgan qiziqishini oshirish.
- O'quvchilarning jamoa ichida ishlash, muloqot qilish va ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish.

Loyiha davomiyligi: 1 oy.

Loyiha bosqichlari:

1. Tayyorgarlik bosqichi (1 hafta):

- O'quvchilarni loyiha bilan tanishtirish.
- Loyiha maqsadlari va vazifalarini tushuntirish.
- O'quvchilarni guruhga bo'lish.
- Har bir guruhga loyiha mavzusini chuqur o'rganish uchun vazifalar berish:

"So'zlar olamida" guruhi: O'zbek tilidagi qiziqarli so'zlar, iboralar, maqol va matallarni to'plash, ularning ma'nosini tushuntirish.

"Gapirish san'ati" guruhi: O'zbek tilida gapirishning turli xil usublari (rasmiy, norasmiy, gapirishning turli xil ohangi) haqida ma'lumot to'plash, ularni namoyish etish uchun sahna ko'rinishlarini tayyorlash.

"Til bilimdonlari" guruhi: O'zbek tilida gapirishni rivojlantirishga yordam beradigan o'yinlarni topish, ularning qoidalarini o'rganish, o'yinlarni boshqa o'quvchilar uchun o'ynash.

- Loyiha uchun zarur bo'lgan resurslarni (kitoblar, lug'atlar, internet manbalari) to'plash.

2. Amalga oshirish bosqichi (2 hafta):

3. • Har bir guruh o'z vazifalarini bajarishi, ma'lumot to'plashi, tadqiqot olib borishi, o'yinlar va sahna ko'rinishlarini tayyorlashi.

- O'qituvchi guruh ishiga rahbarlik qiladi, o'quvchilarga yordam beradi va ularning ijodkorligini rag'batlantiradi.

- O'quvchilar o'z ishlarini bir-biri bilan muhokama qiladi, g'oyalar almashishadi va loyihani yanada yaxshilashga harakat qiladilar.

3. Taqdimot bosqichi (1 hafta):

- Har bir guruh o'z ishlarini sinfdoshlariga taqdim etadi.

- "So'zlar olamida" guruhi to'plagan so'zlar, iboralar, maqol va matallarni tushuntirish, ularni jumlada qo'llash va o'yinlar o'ynash.

- "Gapirish san'ati" guruhi turli xil uslubdagi gapirishni namoyish etish uchun sahna ko'rinishlarini taqdim etish.

- "Til bilimdonlari" guruhi o'zlarining mavzusiga oid bo'lgan o'yinlarini o'ynash va sinfdoshlarini o'yinlarda ishtirok etishga undash.

- O'quvchilar bir-birining ishlarini baholashi va fikrlarini bildirishi.

4. Yakuniy bosqich (1 hafta):

- Loyiha natijalarini umumlashtirish.

- O'quvchilarning ona tiliga bo'lgan qiziqishini oshirish bo'yicha o'tkazilgan tadbirlarni baholab chiqish.

- O'quvchilarga loyihada ishtirok etganliklari uchun sertifikatlar berish.

- Loyiha davomida olgan bilimlar va ko'nikmalarini kelajakda qo'llashga undash.

Loyiha natijalari:

- O'quvchilarning ona tilida gapirish qobiliyati oshadi.

- O'quvchilarning lug'at boyligi kengayadi.

- O'quvchilar ona tiliga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

- O'quvchilarning jamoa ichida ishlash, muloqot qilish va ijodkorlik qobiliyatlari rivojlanadi.

- Ushbu loyiha o'quvchilarning qiziqishlari va bilim darajasiga moslashtirilishi mumkin.

- Loyihani amalga oshirish uchun o'qituvchi o'quvchilarga ko'proq yordam berishi va ularning faoliyatini rag'batlantirishi kerak.

Xulosa qilib aytganda, loyiha ishlari o'quvchilar va iqtidorli o'quvchilar uchun o'z bilimlarini namoyish etish, o'zaro o'rganish va o'z loyihalarini yaxshilash uchun ajoyib imkoniyatdir. Loyiha ishlari o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini orttirib, jamoa oldida o'z fikrini bayon qilgan holda himoya qila oluvchi shaxs bo'lib shakllanishiga asos bo'lib xizmat qiladi.

Bunda o'quvchining keyinchalik tadqiqot ishini davom ettirishi va unga bo'lgan qiziqishini rivojlantirish uchun ularning erishgan yutuqlarini, natijalarini turli tanlovlarda namoyish etish, namuna sifatida ko'rsatish, maktab ma'muriyati, ustozlari tomonidan tez-tez e'tirof etilishi ham juda katta hissa bo'lib qo'shiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qaraxonova Lobarxon Musoxonovna Loyihalash usuli o'quvchilarda tadqiqotchilik kompetensiyasini rivojlantirish omili sifatida maqolasi
2. Internet manbalari: wikipediya
<https://uz.wikipedia.org/wiki/Loyihalash>
3. A.G'ulomov, M.Qodirov, M.Ernazarova, va boshq. Ona tili o'qitish metodikasi. –T.: «Fan va texnologiya», 2012, 380 bet
4. Qunduzxon Husanboyeva, adabiyot o'qitish metodikasi.